

Camiler kardeşlik pınarlarıdır. Kimsenin kimseden olmadığı ancak camide anlaşılır. Camilerde herkes eşittir. Safa dururken tüm insanların sıyrılarak durulur. Bu şekilde bir katıksız sevgi peyda eder ki sadece yaşamakla bilinir. Bir memurun amirini camide aynı safta görmesi, bir ilim adamının öğrencisi ile beraber namaz kılması, bir patronun işinin arkasında namaza durması sadece camilerde yaşanır. Bu her iki tarafı kapsayan tarafsız bir muhabbet kaynağıdır.

“Arapçada toplanma, bir araya gelme anlamındaki ‘cem’ kelimeden türemiş bir sözcüktür. Toplayan, bir araya getiren yer, toplanma yeri” demektir. “Mescid” ise Arapçada ‘m’ ile başlayan ve ‘sc’ ile biten kelimelerden türemiştir ve ‘mescide’ varılan yer, ibadet yeri anlamındadır. Yine ‘ce’ dinimiz ‘İslam’da ise ‘cami’ m’ ile başlayan manların ibadet etmek için toplandıkları mabetlerdir. ‘M’ celeri Cuma namazı kılınan yerlere ‘cami’, sadece vakit namazlarının kılındığı yerlere ise mescit denilmiştir. Zaman içinde şehirlerin büyümesinden dolayı, tek bir merkezde Cuma namazının kılınması imkansız hale geldiğinden, mescit ve cami ayrımı mimarlık ve yapılmaya başlanmış, kubbeler ve minaresiz ibadethanelere mescit, kubbe ve minareli olanlara ise cami denilmiştir. ‘İslam’ın ‘görmek’ anlamındaki ‘m’ ve ‘sc’ kelimeleri bir dinin en önemli yapılarıdır. Bir yerde mabet varsa orada bir inançtan, o inancın yaşandığından ve yayılmasına hizmet edildiğinden, ayrıca o yapıyı yaşatan ‘görmek’ anlamındaki ‘m’lerin varlığından bahsedilebilir. İşte bu noktada camiler de ‘İslam’ dininin en belirgin ‘zellîği, şîarı ve adeta ‘İslam’ın ‘görmek’ anlamındaki ‘m’ resmidir. Yakın zamanlara kadar camiler ‘İslam’ şehirlerinin kalbi olagelmıştır. Cami bir beldenin ‘İslam’ beldesi olduğunun ilk ve en ‘görmek’ anlamındaki ‘m’ işaretidir, ‘İslam’ kimliğidir. ‘Kur’an-ı Kerim’de ve hadis-i şeriflerde ‘cami’ kelimesi yerine ‘mescit’ ifadesi kullanılmıştır. Camilerin Allah Teâlâya ibadet için inşa edilmiş yapılar olduğu ‘şönu’den, ‘yeryüzündeki ilk cami Mekke’deki ‘Mescid-i Haram’ ikincisi de ‘Kudüs’deki ‘Mescid-i Aksa’dır. Efendimiz s.a.v. cami yapımına ‘m’ vermiştir. ‘Öyle ki ‘m’ tehlikelerle dolu hicret esnasında, peşlerindeki ‘Mekke’ye varmıştır!’ diyerek geri dönmeklerini haber alır almaz, daha ‘Mekke’ye varmadan Kuba’da ilk mescidin yapımını başlatmıştır. Efendimiz s.a.v. kendisinden evvel yola çıkmış ashabıyla buluşmak ve kendinden sonra yola çıkacak Hz. Ali r.a.’ı beklemek için Kuba isimli ‘m’ bir ‘m’de birkaç gün konaklamıştır. Burada mescit yapımında ilk taşı bizzat kendisi koymuştur. Bu haliyle Kuba mescidi, ‘İslam’ın ‘m’leş devri arefesinde ve ilk mescit olarak yapıldığından ‘m’ manlar için ‘nemli hatıralar taşır. Cami yapımında ‘m’ alıyan peygamber Efendimiz s.a.v., mescit inşasına verdiği ‘m’ ‘m’ bir ‘tezahür’ olarak ‘Mekke’ye vardığında ilk işi mescidin yerini belirlemek olmuştur. Kendi evinin yerini, hatta misafir olacağı evi bile ancak mescidin yerini belirleyip arazisini satın aldıktan sonra belirlemiştir. Kuba’da olduğu gibi ‘Mekke’de de mescidin inşasında ashabıyla beraber bizzat ‘m’ almıştır. Bu durumu Ebu Hüreyre r.a. şöyle anlatıyor: Mescid-i Nebevi yapılırken Rasulullah s.a.v. de ashabıyla beraber

çalışıyordu. Bir gün O’nu bir kerpici yanlamasına, karnı üzerine koymuş götürürken gördüm. Ağır geldiğini düşünerek: – Ya Rasulallah, onu bana ver, ben taşıyayım, dedim. – Ebu Hüreyre, başkasını al. Gerçek rahatlık ahiret rahatlığıdır, buyurdu. (Ahmed b. Hanbel) Efendimiz s.a.v.’ın Medine’deki bu mescidi İslâm medeniyetinin başlangıç noktası olarak kabul edilir. Efendimiz s.a.v.’ın mescit inşası ve imarı hususundaki tutumu önce Ashab-ı Kiram’a ardından Tabiîn ve mürşid-i kâmillere örnek teşkil etmiştir. Onlar da yerleştikleri yerlerde önce cami inşa etmişlerdir. Camilerin Mescid-i Nebevî’ye benzer şekilde inşa edilmesine özen göstermişlerdir. Bu anlamda Mescid-i Nebevî, yeryüzüne yayılacak olan mescitler için bir model oluşturmuştur. Bir cami inşa etmek Kur’an-ı Kerim’de mescitleri imar edenler şöyle övülmüştür:

اِنَّمَا
يَعْمُرُ
مَسَاجِدَ
اللهِ مَنْ
اَمَنَ
بِاللهِ
وَالْيَوْمِ
اْلاَخِرِ
وَاَقَامَ
الصَّلَوةَ
وَاَتَى
الزَّكَوةَ
وَلَمْ
يَخْشَ
اِلاَّ اللهَ
فَعَسَى
اُولَئِكَ
اَنْ
يَكُونُوا
مِنَ
الْمُهَْدِينَ “Allah’ın mescitlerini ancak Allah’a ve ahiret gününe inanan, namazı kılan, zekâtı veren ve Allah’tan başkasından korkmayan kimseler imar ederler. İşte hidayet üzere oldukları umulanlar bunlardır.”
(Tevbe 18) Efendimiz s.a.v. ise bu hususta şöyle buyurmuştur:

مَنْ بَنَى
مَسْجِداً
يَبْتَغِى
بهِ وَجْهَ
اللّهِ بَنَى
اللّهُ
تَعالى لَهُ
بَيْتاً في
الْجَنَّةِ؛
“Kim Allah için bir ev inşa ederse (mescit yaparsa) Allah da cennette onun için bir ev yapar.” (Buharî) Gerek Efendimiz s.a.v.’ın uygulamaları

gerekse Kur'an ve hadislerdeki teşvikler mülkiyetlerini bu hususta yarış
içerisine sokmuştur. Hıfzı-lâfa-i Raşidin dâiminde Hz. Ömer r.a. Mescid-i
Aksa'yı, Hz. Osman r.a. Mescid-i Nebi'yi bî-yâlmîşlerdir.
Aynı şekilde yeni kurulan Basra, Kufe, Fustat gibi şehirlerde önce camilerin yerleri
belirlenmiştir. Fetihlerle birlikte ya eski mabetler camilere
dönüştürülmüş ya da yeni camiler inşa edilmiştir. Ecdadımız
Osmanlı'da ise bu hizmet yarışı adeta zirveye ulaşmış, padişahlar başta olmak üzere
padişah valideleri, hanımları, kızları, paşalar, vezirler ve zengin müminler İslâm
beldelerini birbirinden güzel camilerle mamur hale getirmişlerdir. Din ve sosyal
hayatın merkezi camiler sadece namaz kılınıp okunan bir mekân değil,
din ve sosyal hayatın merkezidir. Efendimiz s.a.v. dâiminde Ömer'in sohbet ve
nasihatlarıyla başlayan, Suffe Ashabı'yla mülkiyetleşen ilmi faaliyetler daima
cami merkezlidir. Bî-yâlmîle camiler bî-yâlmîl İslâm tarihi boyunca toplumsal
eğitim ve terbiye kurumları olarak vazife görmüşlerdir. Camilerde kalpler
maneviyata, zihinler ise ilme açılmıştır. Kur'an dersleri, ilmi müzakereler
ve sohbet halkaları camilerde kurulmuştur. Müslümanların İslâm'ı en iyi
şekilde öğrenmelerine ve şuurlanmalarına vesile olmuştur. Camilerdeki bu ilim halkalarından
Hasan-ı Basrî, Ebu Hanîfe, İmam-ı Şâfiî, İmam Malik (Allah onlardan razı olsun) başta
olmak üzere İslâm dâimînyasını ilmi ve irfanıyla aydınlatan binlerce alim ve salih
kişi yetişmiştir. Ecdadımız da camilerimizi medrese, kütüphane, imarethane ve hamam
gibi birimlerden oluşan kütüphaneler şeklinde inşa ederek camilerin ilmi ve sosyal
fonksiyonunu devam ettirmişlerdir. Diğer taraftan camiler, bayram ve cenaze namazlarıyla acı ve
sevincin en üst seviyede paylaşıldığı, birlik ve beraberlik ruhunun pekiştiği
mekânlardır. Saflarda omuz omuza namaz kılan müslümanlar sevinçlerini
ve hayatın zorluklarını birlikte göğüslemeyi öğrenirler. Cami kubbesi altında
barış ve huzur içinde, omuz omuza namaz kıldıkları gibi günün her anında da barış
ve sükunet içinde yaşama şuurunu camilerde kazanırlar. Cami demek, elbette
aynı zamanda cemaat demektir. Camiler herkese açıktır. Camilerde kulluk ortaklığında
buluşan müslümanlar bî-yâlmîl dâimînyevî kirleri dışarıda bırakarak
bir olan Rablerine yönelirler. Tâmm ayrılıkların, fitnelerin
hükûmsuzluğundan bir camide, aynı kibleye
yönelindiklerinde, aynı peygambere salâvat getirdiklerinde anlayıverirler. Üstelik
cemaatle ibadet etmek insana coşku verir. Bî-yâlmîle kişi ibadet etme sevincini, alışkanlığını
kazanır. Mümin, ibadet ahlâkını camide elde eder. Camiler kardeşlik pınarlarıdır.
Kimsenin kimseden üstünlüğü olmadığı ancak camide anlaşılır. Ceditînkî
camilerde herkes eşittir. Safa dururken tâmm nvanlardan sıyrılarak durulur. Bu
öyle bir katıksız sevgi peyda eder ki sadece yaşamakla bilinir. Bir memurun amirini camide
aynı safta görmesi, bir ilim adamının öğrencisi ile beraber namaz kılması, bir patronun
işçisinin arkasında namaza durması sadece camilerde yaşanır. Bu her iki taraf için
tarifsiz bir muhabbet kaynağıdır. Allah'ın evi Camiler Allah Teâlâ'nın evleridir.
Bu evler buram buram edep ve erdem kokar. Lâhutî bir huzur, kişiyi daha kapıdan
içeri girer girmez sarmaya başlar. Gâmlîller camide feraha kavuşur.
Mümin camide daha yoğun duygularla Allah'ın huzurundadır.
Ceditînkî camilerde evlerimizin aksine kalbi meşgul edecek şeyler yoktur, orada
her şey ibadetin ruhuna uygundur. Camilerin mimarîslubu, içinde kullanılan
hat levhaları ve tezyinat hüşu ile ibadete sevk eder. Aslında tâmm bu güzelzellikler
"Allah güzeldir, güzel zeli sever." diyen İslâm'ın ve
müminlerin estetik anlayışının yansımasıdır. Efendimiz s.a.v.'in mescidinin beş vakit

namazda, her yaştan mîminlerle dolup taşıdığını biliyoruz. Yakın zamanlara kadar devam eden bu coşkuyu şimdilerde sadece cuma, bayram ve teravih namazlarında yaşayabiliyoruz. Oysa camiler taşıdıkları bîyûk ve derin manalarıyla biz mîminlere bazı sorumluluklar yükliyor. Camileri imar etmek, her vakit namazda coşku ile doldurmak ve camilerimizi dinî ve sosyal hayatımızdan koparmamak şüphesiz en înde gelen sorumluluklarımızdandır. Camilerinden kopmuş hîccedil; bir İslâm medeniyetinin yaşamasına imkan yoktur. Yeni yetişen nesillerin İslâmî kimliğinin oluşması ve zamane rîzgârında savrulmaması ancak camilerle kurduğumuz sıkı irtibata bağlıdır. Gelin dinimiz, kendimiz ve yeni nesiller adına bir adım atalım, camileri dolduralım. Gelin cem olalım.

Camî Edepleri Camî Abdestli ve temiz kıyafetli olunmalıdır. Girerken sağ ayakla girilmeli, ikarken sol ayakla çıkılmalıdır.

Bedenimiz, kıyafetlerimiz temiz kokmalıdır. Islak ayaklarla camiye girmemeye îzen gösterilmelidir. Girince, kerahet vakti değilse iki rekât namaz (tahiyyat’l-mescid) kılınması gözeldir.

Dünya kelâmı konuşulmamalı, zikir ve ibadetle meşgul olunmalıdır. Telefonlar sessize alınmalı ve camî înde telefon görüşmesi yapılmamalıdır.

Özellikle hutbe esnasında son derece sessiz olmalı, anlatılanları anlamaya îalışmalıdır.

Soğan sarımsak gibi insanları rahatsız edecek şeyleri yiyerek gidilmemelidir. Namaz kılanların önünden geçilmemelidir. Kapı ağzı, ayakkabılık önü gibi yerlerde namaza durarak insanlar zor durumda bırakılmamalıdır. Ön saflarda boş yer varken arkalarda namaza durulmamalıdır.

Öne geçmek îccedil;in de cemaate eziyet verilmemelidir.

Camide belli bir köşe sahiplenilmemelidir. Çocuklara ve bilmeyenlere karşı tahammülölü davranılmalı, bu kimselerin camilerden soğumalarına sebep olunmamalıdır.

Cemaatte ilim ehli kişilere imamın hemen arkasında yer vermeli, sonra erkekler, sonra çocuklar devam etmelidir.

Mikrofon ve hoparlörler teknik olarak iyi ayarlanmalı, yüksek ses seviyesi, çınlama, çatallanma gibi durumlarla mîminlerin huşu ve huzuru bozulmamalıdır.

Çocukların Camisi Çocuklar camiye önceleri anne babaları ya da dedeleri ile beraber giderler. Bir ömür unutulmayacak bir hatıradır ilk namazlar. Çocuklar ilk girdiklerinde masallardaki saraylara benzetirler camiye. Bu kadar bîyûk, görükemli bir mekana ilk defa girmişlerdir. Camide her şey bîyûkür. Kubbe bîyûkür, duvarlar, yazılar bîyûkür. Namaza gelenler de öyle. Hep sakallı dedeler vardır. Mahalleden arkadaşlara, ağabeylere pek rastlamazlar. İhtiyarlardan en fazla sevdikleri tebessüm eden, kendisiyle konuşanlardır. Hele başını okşayan, şeker ya da harçılık verenler yok mu, her camiye gelişlerinde onların olmasını isterler. Bir de sinirli amcalar vardır. Duvara yaslanıp onları gözetlemeye başlarlar. Çocuklar bunlardan korkarlar. Bir şey diyecek diye tedirgin olurlar. Zaten kaşları çatıktır. Hele bazısı azarlar. Bunlar ne korkutucudur! Yazları ise camiler Kur’an kursuna dönüşür. Burada birçok arkadaşları olur.

[illegible]